OPERATIONES
MOMENTOSISSIMAE OCULISTICAE.

DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICA,

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE

MAGNIFICI DOMINI PRAESIDIS

AC DIRECTORIS,

SPECTABILIS DOMINI DECANI,

NEC NON

CLARISSIMORUM DD. PROFESSORUM

PRO

DOCTORIS MEDICINAE LAUREA

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS AC PRIVILEGIIS

RITE OBTINENDIS

IN

ALMA AC CELEBERRIMA

SCIENTIARUM UNIVERSITATE PESTIENSI

PUBLICAE DISQUISITIONI SUBMITTIT

Rudolphus Köffinger,

HUNGARUS BUDENSIS.

Theses adnexae publice defendentur in aedibus Universitatis die Aprilis 1845.

PESTINI.

Typis Landerer et Heckenast.

1845.

SZERETETT ÉS MÉLYEN TISZTELT

ATYJÁNAK

E' LAPOKAT LEGFORRÓBB HÁLÁJA ÉS FIÚI SZERETETE ZÁLOGAÚL

AJÁNLJA

a' szerző.

ELŐSZÓ.

Tapasztalatokból értekezést irni csupán éltesb, 's tapasztalt orvosoktól telik, 's csupán ezeket kellene tehát fölhivni, hogy azt, mit hosszú évsorokon át láttak 's tapasztaltak, az emberiség' javára a' nyilvánosság oltárára rakják. Mivel azonban minden kezdőnek kötelességeül szabatott, szép, de egyszersmind fáradalmas szakpályája kezdetén nehány sort, szorgalma 's törekvése bizonyitásául közre tenni, magam is be szándéklom teljesiteni kötelességemet, 's érdemdús férfiak tapasztalataikra támaszkodva, a' legfontosb szemmütételek néhányait leirni kivánom.

Ezen mütétek kivitele olly különnemüleg kezeltetik, hogy ez értekezéske' határait sokkal túlhágná, ha mindegyikét csak megemliteném is; azért e' különféleségek csoportozatából csupán azon modorokat hozám elő, mellyek legczélirányosbak, legbiztosbak 's legkevésbé bonyolódottak.

Az általam követett rend szerint, a' mennyire lehet, előbb a' szem bel, 's aztán kül részein alkalmazandó müté-

tek tárgyaltatnak. Mivel pedig e' pár lap' czélja csupán a' mütétek leirása, ugy mindegyike előtt a' betegség lényegét, felosztását 's okozatát csak röviden emlitendem meg.

Ujolag figyelmeztetem tehát a' t. cz. olvasókat, ezen munkácskát mint kötelességteljesitést, 's törekvésem zálogát tekinteni. Azonban ha csupán mint illyes is egy vagy más szaktársamnak itt vagy amott hasznára válik, ezt reá fordított fáradozásaim legszebb jutalmául tekintendem.

Költ Pesten tavaszhó 8-dikán 1845.

A' szerző.

A' hályog.

Minden homály, mellynek széke a' lencserendszerben van, hályognak neveztetik. A' meghomályult részek számára nézve, van: 1-ör részletes, hol csak egy; 2-or vegyes, hol több; 's 3-or teljes, hol a' lencserendszer minden részei meghomályultak. A' vegyes: vagy tok-morgagni, vagy tok-lencse, vagy morgagni-lencse-hályog. A' tok-lencse-hályog a' leggyakoribb, 's alakára nézve: márványos, csillagos, pettegetett, középponti, szelemenes, kúposzlopos, beczősszáraz, 's hólyagos hályog. Felosztatik tovább a' hályog, 1-ör összállására nézve; e' szerint a' tokhályog szivos, a' morgagniféle folyó, a' lencse-hályog pedig kemény, puha, puha-kemény, folyó, folyó-kemény összállásu. 2-or szinére nézve: szürke, fehér, gyöngyszinü, sárga 's fekete. 3-or Nagyságára nézve: nagy vagy kicsiny. 4-er Támadási módjára: veleszületett és szerzett, 's ez utóbbi ismét vagy rögtöni, vagy lassú; ezenkivül elsőd- 's másodlagos. 5-ör Kifejlődési fokára nézve: érett 's éretlen. Végre 6-or szöveménýére: egyszerü, vagy szöveményezett.

A' hályogot előkészitő 's támasztó okok tételezik fel. Hályograi kórkészség minden emberben van; különösen férfiak, vének, nők a' hószám élmaradási időszak tájában, váltoláz 's különféle senyvekben szenvedő egymik mutatnak

nagy kói készséget; ezenkivül van még örökletes kórkészség is. Támasztó okok: a' szem' rángásai és rázatásai, mi által a' tok a' szomszédrészektől elszakad; a' lencsetok, vagy lencse sérelmei; a' szemek erősb, 's napirenden történő megerőltetései; tűzkörüli foglalkozás; előre hajtott fővel végzett erős munkák; sötét, nedves, füstös lakhelyek; gyakor 's rögtöni átváltoztatása a' fénynek sötétséggel; a' szemek hirtelen meghűtése, csipős gőzök; gyakori csipős szerekkeli, 's léles italokkali élés.

A' hólyag mütét czélja, hogy a' hátsó szemcsarnokbani homály félremozditassék, 's igy az akadály eltávolítatván, a' fénysugaraknak az idegreczéhez elfogott utjok felszabaditassék. Ezt három különnemü mükezelés által érhetjük el: a' kivétel, lenyomás (tágabb értelemben), 's az összedarabolás által, melly mind három vagy a' szarú, vagy a' tülkhártyán át intéztethetik.

A' hályog kivétele.

Ezen mütét leggyakrabban 's legjobban a' szarúhártyán át történik. Javalva van: a' kemény 's nem igen nagy hályognál, tovább, hol a' müteendő egyén tökéletes egésséggel bir, a' szem rendesen van alkatva, eléggé domború 's kiálló, hol a' szemrés elég nagy, 's a' szivárványhártya élénken mozgékony. Ellenjavalva van: ha a' szemek mélyen fekszenek a' szemgödörben, ha a' szemhéjrés szűk, aggkörnél, kis melsőcsarnoknál, előhegnél, a' láta szokványos görcsös összehuzódásainál, a' szivárványhártya mozgékonytalanságánál, 's mórnál.

A' müszerek: hályogkés, hályoggerely, Daviel kanala, Daviel ollói, a' horogcsa, a' kajmacsos hályogtő, a' keskeny szarúcsipesz, lapátka, angol tapaszcsikok, egy szemkötény, 's homlokkötő.

A' mütevés ülve vitetik végbe; a' beteget szem közt — csakhogy alacsonyabb helyre — ültetvén, hogy a' mütő karját szabadabban mozgathassa, 's mindent igen tisztán kivihessen, az ablak mellett, hogy a' fénysugarak a' beteg' szemébe harántosan bocsátassanak be. Legalább egy segéd legyen, ki a' beteg hátamegett lévén, a' jobb szem mütéténél bal, a' balénál pedig jobb kezével fogván a' beteg állát, azt feszesen melléhez szorítja; másik kezével pedig Pellier szemhéjtartójával a' felső szemhéjt felemeli; maga a' mütő az első esetben a' jobb, a' másodikban a' bal mutató- 's közép-ujjával, a' többit behajtván, az alsó szemhéjt lehuzza, 's másik kezével a' mütétet következő négy szakokban viszi végbe:

Az első időszakban, megfogván irótollként a' hályogkést, a' mütő kezét a' pofcsonthoz alkalmazott kisújj segélyével ingatlanná teszi; ezután az élével lefelé forditott hályogkést a' kül szemszegletnél a' szemteke harántos metszetében a' tülkhártyától fél vonalnyira a' szarúhártyába szúrja, 's azt átfúrja; ekkor a' kés hegyét — élét mindig függőlegest lefelé tartván — a' belső szemszeglet fölibe irányozza, hogy a' kés hegye a' beeresztéssel egészen átelleni pontban jőjön ki; most tovább tolja a' kést, mig csupán a' szarúhártya legalsóbb része marad átmetszendő, itt egy keveset megpihenvén, hogy a' szemtekeizmok hatása lecsillapitassék, ezt is átmetszi, 's ha ez a' köthártya gindársága miatt nem történhetik meg könnyen, Daviel ollóját használja.

A' második időszak. Bevégeztetvén az első időszak, a' beteget kevessé pihenni engedjük, mire a' mutatóujjal az alsószemhéj levonatik, 's a' szemtekére enyhe nyomás külöltetik, 's az igy történt szarú, 's tülkhártya közötti résen a' hályoggerelyke egész a' látáig vitetik be.

A' harmadik időszakban a' gerely egyik élével

különféle irányban történt huzások által a' lencse melső tokja összedaraboltatik.

A' negyedik időszakban az eltávolított hályoggerelykét nem ritkán azonnal követi a' hályog; 's ha nem, a' beteg által a' szemtekét mozgattatjuk, 's ha ekkor sem jön ki a' hályog, a' szemteke enyhén nyomatik az alsó szemhéjt levonó mutatóujjal, mig a' hályog legnagyobb átmérőjével a' látába jutott, midőn a' Dáviel kanala homorú részével a' szemből enyhén kisegitetik. Ha a' melső tok meghomályult 's czafatai a' látát ködössé tennék, ezek a' csipesz által kihuzatnak. Ha pedig a' hátsó tok homályosnak vétetnék észre, ez a' kajmacsos hályogtővel roncsoltatik el, mi alatt azt vigyázva 's elég mélyen akasztanók a' hátsó tokba, 's többször tengelye körül forgatnók.

Utógyógymód. A' mütét elvégeztével, 's a' beteggel látáspróbák intéztetvén, a' mindkét szem lecsukott pilláit angol tapasz csikókkal leragasztjuk, 's a' betegnek — őt ágyba fektetvén kevessé fölemelt fővel — testi 's lelki nyugalmat ajánlunk. A' szarúseb 24—48 óra alatt beheged. Mielőtt azonban ez történik, a' viznedv a' szemből kicsepeg, 's azért a' szemkötényt többször kell váltogatni. A' viznedv kicsepegése megszünte után harmadik vagy negyedik nap, a' látási-próbák vigyázva ismételtetnek; kilenczedik nap, a' lob megszünte után a' szemkötény zöld szemernyővel cseréltetik fel, 's a' beteg alkonyatkor a' szabad levegőre bocsájtatik.

Ha a' hályog kivétele után a' pillák összeragadnak, 's a' szemben a' nedvek meggyülemlenek, ezek a' belső szemszegletnél lefelé huzott alsó szemhéjon át kibocsájtatnak. Ha a' szivárványhártya kiiszamlik, ennek visszatétele a' szemhéjak erőmüves ingerlései, nagyobb fény beeresztés, Daviel kanala használata, vagy bódár becseppentés által kisértetik meg. Ha az üvegtest iszamlik ki, a' beteg nagy nyu-

galmat vigyázzon meg, 's a' szem tovább ideig hagyassék beragadva. A' bekövetkezett nagyobb lob szoros lobellenes készületet kiván. Az utóhályog mindig vagy lencse,— vagy tokhályog; ha felszivatásnak ellenállana, lenyomatik

A' hályog lenyomása.

Ez vagy, szorosan véve, lenyomás, vagy hátraforditás. E' mütét megkivántatik: ha a' müteendő testalkata igen ingerlékeny, rosz küllemmel bir; ha a' hályog nagy főfájásokkal, vagy buja senyv, görvélykór, bocérhaj lefolyása alatt fejlődött ki; mélyen fekvő szemtekénél; keskeny szemhéjrésnél; aggkörnél; elő- vagy hátsóhegnél; a' láta szokványos görcsös összehuzódásainál; a' szivárványhártya mozgékonytalanságánál, 's végre, ha a' beteg hátpúp miatt hátán nem fekhet.

1-ör A' szorosan vett lenyomás.

Kis, 's olly hályognál van javalva, melly a' melső csarnok fenekén könnyen elrejtethetik; legtöbbnyire a' tülkhártyán át vitetik véghez következő három időszakokban:

Az első időszakban: az egyenes hályogtő egy vonallal a' szemteke vizirányos átmetszete alatt a' kül szemszegletnél a' szarúhártyától egy vonalnyi távolságban olly irányban szuratik a' tülkhártyába, hogy hegye a' szemteke központja, egyik lapja fel, másik aláfelé nézzen, 's sem a' sugártestet, sem az idegrece fürészképü szélét, a' sugáridegeket, 's nagyobb edényeket meg ne sértse, sem a' hályog időnek előtte helyéből kimozditassék.

A' második időszakban: a' tő tengelye körül negyed körben forditatik, hogy lapjai a' szőlőhártyával párhuzamba essenek, 's ezen helyzetben szorosan a' melső tok előibe tolassék, mig hegye a' láta belszélétől eltakartatik.

A' harmadik időszakban: a' tő szemben lévő része a' hályog felső széle felé irányoztatik, 's a' tő azon lapjával, melly a' melső toknak vala forditva — felemelvén kevéssé a' tő nyelét — a' hályog a' látán alul le- 's kifelé mindannyiszor nyomatik, mig megszünvén a' lenyomás, a' hályog többé vissza nem tér. Végre a' tő azon módon, mint beviteték, kivezettetik.

2-or Hátraforditás.

Csupán a' harmadik időszakban különbözik a' lenyomástól; az ugyanazon helyzetben — mint a' második szak végén — maradt tővel a' hályog a' szem fenekére az üvegtestbe, 's pedig az alsó 's kül szemizmok közé nyomatik aképen, hogy hátsó felülete alsóvá, a' melső felsővé változzék; 's ez mindaddig ismételtetik, mig a' hályog többé vissza nem jő. Ha a' tok elszakad, szükség azt egészen elroncsolni. A' puhább hályogot, mennyire lehet, össze kell darabolni, a' nagyobb czafatokat le, a' kissebbeket a' melső csarnokba átnyomni, hogy könnyebben felszivassanak; ha a' hályog a' szőlőhártyával össze van nőve, attól ovatosan választassék el; ha a' tő beeresztéshelyén nagyobb vérömlény támad, a' köthártyába intézendő bemetszés által bocsátassék ki; ha a' szemcsarnokaiba vér ömlik ki, a' mütétet szaporán szükség bevégezni, mielőtt a' viznedv megzavarosodik, 's ha nagyobb mennyisége miatt fel nem szivathatik, a' félholdképü szarúmetszéssel üritessék ki. A' szemizgatás bevégeztével az utóhályog (ha jelen van) uj mütét által távolitassék el.

A' szarúhártyán általi lenyomás 's hátraforditás két időszakon át történik. Az elsőben a' görbe hályogtő ezen hártyán keresztül egész a' hályogig vitetik, 's most a' lenyomásnál a' tő domború felületét a' hályog felső szélére

alkalmazván, ez lenyomatik a' szem fenekére; a' hátrafordítás pedig a' tő domború felületével, mint feljebb emlitők, mindannyiszor vitetik véghez, mig a' hályog többé vissza nem tér.

Az utógyógymód ugyanaz, mint a' mütét első neménél, ha azonban hányás, szemlob, vagy más bajok következnének be, azok különnemüleg szereltetnek.

A' hályog összedarabolása.

Javalva van, ha a' második mütéti javallatok mellett, a' hályog puha, vagy puha-kemény; 's két időszakon át történik:

1-ör a' szarúhártyán át következőleg: előbocsájtván a' láta kölönbféle kitágulása szerént a' tülkhártyától közelb, vagy messzebb a' szarúhártya alsó részén — lemezeihez függőlegesen — beszuratik, 's a' hályog felé irányoztatik. A' második időszakban előbb a' lencsetok, ezután maga a' lencse apró darabokra vágatik össze.

2-or A' tülkhártyán áti összedarabolás három részből áll, mellyek két elsője azon módon vitetik véghez, mint a' tülkhártyán általi lenyomásnál; a' mütét harmadik részében a' tok 's lencse összedaraboltatnak, 's a' felszeldelt darabok nagyobb része a' melső csarnokba mozditatik, a' kemény részek pedig lenyomatnak.

Ha ezen mütét alatt a' láta görcsösen összehuzódik, a' görcs az által szüntetik meg, hogy a' kéz a' szem elébe tartatik, miáltal a' fény behatása mérsékeltetik.

Mivel mindazon bajok, mik az előbbi mütétnemnél bekövetkeznek, itt is előjöhetnek, ugyanazon gyógyszerelés alkalmaztatik.

Azonban e' mütét után gyakrabban támad utóhályog, miért is akkor a' lencsét az izgatás megszüntével,

ha lehet, ujontan összedarabolni, 's ha nem, lenyomási szükség.

Ezen elősorolt mütéteknek van jó 's rosz oldalok.

A' kivétel jó oldalai: Ez által gyökeres a' gyógyitás, a' sértés csupán a' szarúhártyára korlátoltatik, 's azért ezt vérömlény, különbféle ideges bántalmak nem követik, 's végre a' beteg tüstént látván, nyugodt lélekkel engedelmeskedik az orvos minden intéseinek.

Rosz oldalai: nem ritkán a' szarúseben betolult lég igen sulyos, 's rosz következményekkel kapcsolt gyuladást okoz; a' különbféle müszerek a' szemre izgatóbb hatást külölnek, 's maga a' mütét nyugtalan, félékeny egyénekben nem egészen jól vitèthetik végbe.

A' lenyomás 's hátraforditás jó oldalai: kevesebb mütői ügyességet igényel, a' szem akárminémü alkatánál, s nyugtalan egyénekben is kivihető; ezenkivül a' sértés csekély annyira, hogy a' seben át lég nem tolul a' szemüregbe, 's azért a' bekövetkező gyuladás is ritkább, 's végül kellemetlen kimenetnél a' látás mülàta által gyakrabban téritethetik vissza.

Rosz oldalai: csupán palástoló gyógyitás, mivel a' hályog gyakranvisszatér; a' szemcsarnokbani vérömlények, a' sugár edények, 's idegek sérelme, 's innen az idegrendszer gyakori zavarai; mór.

Az összedarabolás jó oldalai: mindkét szemben jobb kézzel kivihető mütét; a' szem akárminémü alkatánál, kisdedeknél, 's a' felszivás lassúbb folyamánál többször is intéztethetik; kicsiny, a' szarúhártyára szoritkozó sebhely, 's a' ritkán bekövetkező gyuladás, 's végül, miután a' hályog felszivatott, gyökeres gyógyulás.

Rosz oldalai: ollykor szarulob következik kedvezetben következményeivel; a' kevesbé elroncsolt tok által utóhályog támad, 's ez akkor történik, ha a' tok később

homályul meg; 's végül a' kivált kemény hályog csak később szivatik fel, 's ollykor többszöri összedarabolást követel.

Mülátaképlés.

Azon sebészi mükezelés, mi által a' szarú, 's szivárványhártya életmüvezeti hibái által okozott fénysúgarak idegrecéhez behatási gát elmozditatik.

Javalva van: 1-ör látacsukulatnál, a) a' látaszélei közvetlen, b) kiizzadt nyirk általi összenövésből eredt, 2-or a' szarúhártya átlátszékonytalanságánál, melly bajok egyedűl, vagy összetéve jöhetnek elő; 's csupán akkor szabad a' mütevés, ha a' fénysejtés még el nem töröltetett. — Ellenjavalva van: szemsorvnál, tülkcsapnál, aggszemnél, szempuhaságnál húzamos szemlobnál, még ép szemnél senyves egyénben.

A' különbféle e' mütét körül megkivántató körülmények miatt, különbfélekép módositatik, 's pedig: 1-ör a' szivárvány-metszés (Iridotomia) a' szivárványhártya egyszerű bemetszésében áll; 2-or a' szivárvány-csonkitás (Iridectomia) a' szivárványhártyából egy darabot kimetszvén, 3-or a' szivárvány-oldás (Iridodyalisis) a' szivárványhártyának a' sugárkötőtőli elválasztásában áll; 4-er szivárvány-zárás (Iridoparelkysis) a' még jelenlévő láta megváltoztatott helyheztetéséből áll; 5-ör tülk-csonkitás (Sclerectomia) a' tülk, 's érhártyából, 6-or szarú-csonkitás (Keratectomia) a' szarúhártyából egy darabcsát kivágván.

E' módositások közül mellyik birjon legtöbb előkelőséggel, a' mütő határozza meg, ki ezt az eset egyéniségéhez szabandja, mivel e' tekintetből bizonyos rendszabályokat lehetlen felállitani, 's azért csupán az általános szabályok megemlitésére szoritkozom. 1-ör A' szivárványhártya nagy,

's nyirkkiizadmánynyal járó gyuladós képessége miatt, a' hol lehet, a' legkevesbé sértő mütét kezeltessék. 2-or A' láta mindig olly helyen képeztessék, hol a' látást legjobban pótolja, 's azért a' látacsuk belszélén. 3-or a' láta elég nagyra képeztessék, ⅔ vonalra átmérőjében, vagy a' szivárványhártya ⅓ területét fogja magába

A' mütét méltánylata. A' szivárvány-metszés tetemes sértéssel nem járó mütét; általa ugyan központi müláta képeltetik, de könnyen ismét becsukódik; a' szarúhártya vagy lencserendszer, valamint ez a' szarú-, vagy tülkhártyán át vitetik végbe, könnyen megsértethetik, 's ha a' lencse-rendszer meg van homályosodva, következőleg a' hályog kivétele javallva, ez mégis lehetlen; tehát ezen mütét csupán akkor van javallva, ha a' lencserendszer ép állapotban, 's a' szivárványhártya feszítve van. A' szivárvány-csonkitás sokkal kisebb sértési behatással jár, mint első pillanatra hinnők; a' sebszélek nem nőnek olly hamar egybe, a' képzett láta mozgékonynyá is válhat; a' támadt vérömlény, 's a' tán meghomályult lencse a' szarúseben át könnyebben eltávolithatik. Teljesen ép szarúhártyánál, a' mülátaképlés lehetőségénél, 's egyidőbeni hályognál van javallva. A' szivárvány-oldásnál a' képlett müláta ritkábban csukódik ismét be; e' mütét mégis hatályosb sebzési behatással jár, s' nem ritkán lob által kisértetik; azonkivűl ezen a' hátsó szemcsarnokból kezelt mütétnek még következő árnyékoldalai vannak: alig látszik a' müható tő, azért kezelése bizonytalan; a' szarúhártya, a' lencserendszer könnyen megsértethetik: a' müszer könnyen kicsuszik a' sebből, 's a' petyhüdt szivárványhártyába gyakran be sem hat; azonkivűl egy illy müláta a' látást alig pótolja vissza, mivel mindig csupán a' szivárványhártya szélén a' lencse körén kivűl képződik, 's ennél fogva a' mütétnek a' szarúhártyán általi kivitele elő-

kelőséggel bir, mivel mellék sérelem nélkül vitethetik ki, a' szivárványhártya legkönnyebben fogathatik meg, ha szükség egy része el is távolitathatik, 's a' szükségesképeni vérömlény a' szarúseben kibocsájtathatik. Javallva van a' szivárványhártyának hályoggali összenövésénél, 's annak elroncsolása miatt kivihetlen szivárvány-csonkitásnál. A' szivárvány-zárás javallva van, hol központi állátacsukulatnál, — de még átlátszékony lencsénél—ép, szabad 's nyulékony szivárványhártyánál a' láta az állátacsukulat szélén túl huzathatik. A' tülk- 's szarúcsonkitás a' kisérlet, de ki nem vihetés végett emlitést érdemlenek, mert mindeddig nem ismerjük azon szerelést, mi által az eleinte átlátszó heg, mint illyen, megtartathassék.

A' beteg helyezete, 's a' segédek ugy rendeltetnek el, mint a' hályog-mütétnél, 's még szükség egy szemhéjtartó, 's nyugtalan egyéneknél a' szemteke feszes tartására egy kis horogcsa. A' különösen szükséges eszközöket a' mütét különző alkalmazatánál adandjuk elő.

Az egyes mütétekről különösen.

A' szivárvány-metszés. Eszközök: a' felebb emlitett szükségeseken kül, egy hegyén két élü tő 's egy hályogkés.

Szivárvány-metszés a' hátsó csarnokból. A' tő, mint a' hályog-mütétnél, a' tülkhártyán át a' hátsó szemcsarnokba meritetik, a' szivárványhártya külszélénél a' melső csarnokba vitetik, ebben a' szivárványhártya belszéleig vezettetik, 's élével ezen hártyára nyomatik, 's igy ez harántosan átmetszetik: jobb ha két metszés tétetik, mellyek egy szegbe végződnek, mivel az által az ismét összenövés kevésbé lesz lehetővé. Az egyidőbeni előheg jelenlétént ezt egyúttal felmentjük. A' talán homályos lencsét

összedaraboljuk, 's a' szétmetszett darabokat a' seb szélei közé nyomjuk, hol ezek, mint némellyek állitják, az isméti összenövést meggátolják. E' mütéti modor még eddig kevés utánzókra talált.

Szivárvány-metszés a' melső szemcsarnokból. Ez vagy ugy vitetik végbe, hogy az emlitett kétélü tő a' szarúhártyán vitetik át, 's a' szivárványhártya azon módon, mint előbb, metszetikketté, vagy jobban 's biztosban, ha, mint a' hályog kivételénél, a' szarúmetszés tétetik meg, mellyen át egész a' szivárványhártyáig egy kicsiny hegyes becsukott olló vezettetik be, ekkor felnyittatik, egyik szára fél vonalnyira a' szivárvány szélén felül beszuratik, 's a' szivárványhártya az ollószárak összenyomása által keveset oldalt fél vonalnyi távolságban a' felső szivárvány-széltől átmetszetik; most az olló forditatik, 's ugyanazon beszurási ponttól ugyan olly metszés tétetik a' másik oldalra, tehát mintegy V idomu karély képeztetik, melly összezsúgorodván, a' mülátát képzi. Ha a' lencse meghomályult, tokja az ollóval szétdaraboltatik, 's a' hályog kivétele az ösmert mód szerint intéztetik.

A' szivárvány-csonkitás. Müszerek: 1 hályogkés, 1 horogcsa, Daviel ollója, 's a' Beerféle csipesz.

Szivárvány-csonkitás a' hátsó szemcsarnokból, Fülk-szivárvány-csonkitás. E' mütét, mint nehezen kivihető, mély sérelemmel járó, sohasem célirányos, 's más mükezelés által könnyen kipótolható, semmi esetre sem ajánlható.

Szivárvány-csonkitás a' melső csarnokból, Szarú-szivárvány-csonkitás: A' hályogkés, mint a' hályog kivitelénél, a' szarúhártyába meritetik, 's a' régi látáig vezettetik; itt a' szivárványhártyát átszúrván, a' hátsó szemcsarnokba egy vonalnyira tolatik elő; erre ismét a' melső csarnokba vezettetik, 's a' szarúmetszés be-

végeztetik. Az igy képzett szivárvány-karélyt a' csipeszszel megfogjuk, 's Daviel ollójával alapjánál elmetszük. — Jobb, ha azon oldalon, hol a' látaképlés céloztatik, történik a' szarúmetszés, 's ezen a' szivárványhártya a' horogcsával előre huzatik, 's belőle Daviel ollójával egy darab kivágatik.

A' szivárvány-oldás. Müszerek: 1 hályogkés, horogcsa, Daviel ollója, 's csipesz.

Szivárvány-oldás a' hátsó szemcsarnokból. Erről szintolly véleményzéssel vagyunk, mint a' hátsó csarnokboli szivárványcsonkitásról.

Szivárvány-oldás a' melső szemcsarnokból: Szarú-szivárvány-oldás. Következőleg vitetik végbe: a' képzett szarúseben át bevisszük a' horogcsát, ezt a' szivárványhártya belszélébe bökjük, 's ki- 's előfelé huzással a' sugárkötőtől elválasztjuk. A' jelenlévő előheget együttal szinte felmentjük; a' meghomályult lencsét hátra forditjuk; azonban a' szivárványhártya könnyen visszatér a' sugárkötőhöz, 's ezzel összenő, 's azért ennek meggátlásául legcélszerűbben kapcsoljuk egybe a' szivárvány-oldást a' szivárvány-zárással, melly Langenbeck után legtöbb célirányossággal, biztossággal 's utánzókkal dicsekszik. Ezen célból a' hályogkéssel a' szarúhártyába egy beszurást teszünk, melly csekély aláfelći nyomással tágitatik, — azonban a' müszert szükség szaporán kihuzni a' viznedv teljes kifolyása meggátlására, — ezen seben most a' horogcsa aláféle irányzott hegygyel bevitetik, a' szarúhártya mellett szaporán ez, 's a' szivárványhártya közt az átelleni sugárkötőszélig tolatik; itt hegye a' szivárványhártya felé forditatik, 's ebbe beakasztván, a' sugárkötőtőli elválasztását ismételt huzongálások által eszközöljük; ha már ettől elvált, enyhén a' szarúsebszélek közé huzzuk, 's itt egy kevés időre magára hagyjuk, meglátandók, valjon visszatér-e? 's

hogy a' beszorulás elég erős-e? ennek esetében a' horogcsa hegye felfelé forditatik, domború részét a' csipeszszel megfogjuk 's Daviel ollójával elmozditjuk. A' horog helyett használhatjuk Graefe szivárványmetszőjét, Reisinger horgcsipeszét is; azonban a' horog mindég a' legegyszerübb- 's legkönnyebben kezelhető müszer. — Igen czélszerüen kapcsoltatik szinte a' szivárvány-oldás a' szivárványcsonkitással, ha a' szivárványhártya a' sugárkötőtől elválasztatván, annak széle megfogatik 's Daviel ollójával belőle egy darab lemetszetik; szükségesleg itt a' szarúsebnek nagyobbnak kell lenni.

A' szivárvány-zárás. Müszerek: 1 hályogkés, 's tompa horog. A' szarúkéssel seb képeztetik a' szaruhártyán, a' tompa horog ezen át egész a' látáig vezettetik, széle megfogatik, 's mindaddig huzatik kifelé, mig az állátacsukulat széle fölibe nem ér. A' talán jelenlévő előheg egy bevitt hályog-tő által mentethetik fel, 's ugyanaz által a' hályog lenyomását is kezelhetjük.

Az utógyógymód mint a' hályognál.

Csap.

Igy nevezzük azon bizonyos kifejlődési csucsra korlátolt 's körülirt emelékét a' szemteke külső hártyáinak, melly ezek alkatbeli elfajulásával jár; 's ezért van: szarú-, tülk-, szivárvány- 's sugárcsap. A' szarúcsap területére nézve: részletes, vagy teljes; alakára nézve: kúp-, vagy tekeképü.

Minden ártalmas behatás után kifejlődhetik, (különösen takáros 's himlős szemlob után), melly a' szarú 's szivárványhártya összenövését hozza elő, a' viznedv folytonos elválasztása mellett.

A' csap gyógyitásmódja a' kifejlődés fokához mére-

tik, 's 1-ör etetésben, 2-or szurásban, 's 3-or mütét általi eltávolitásban áll. A' részletes 's igen kicsiny szarúcsapnál etető szerek alkalmazata javalltatik, különösen az etető hamag 's dárdány-vaj. Ha a' szurástól valamit várhatni, az minden harmad, negyed nap mindaddig ismételtessék, míg az emelék apadása nem vétetik észre, vagy ez annyira megtömült, hogy tovább nem nőhet. A' szurást a' csap hegyén, vagy alapján tehetjük meg. — Teljes szarúcsapnál különbféle káros következmények végett müeltávolítása van javallva.

Müszerek: a' közönséges, vagy kevéssé nagyobb hályogkés, a' csipesz és Daviel ollója.

A' beteg helyzete épen ollyan, mint a' hályogmütételnél. Maga a' mütét következendőképen vitetik véghez: a' mütő a' csap külső alapjánál annak közepébe meriti a' kést aláfelé irányzott éllel, 's a' beszurási ponttal átellenben fekvő részen ismét kiszúrja; most a' kést tovább tolja, 's igy az aláfelé történt szarúmetszéssel a' szarúhártyát a' szemtekétől eloldja; az igy képzett karélyt a' csipeszszel megfogja, 's a' domború lapjával szemtekéhez néző Daviel ollója által a' csap fölső részét is elvágja. — Ha a' csap-eltávolitásnak a' tülkhártyán belől kellene történnie, úgy ez következőkép kezeltetik: egy kicsiny keskeny lapjára hajtott késsel, — mielőtt egy a' csap csucsába meritett horog által a' mütő bal kezével a' szemtekét eléggé előre huzza — aláfelé irányzott éllel úgy, hogy a' kés homorú lapja előfelé nézzen, a' jobb szemen a' külső, a' bal szemen a' belső szemszegletnél az eltávolitandó csap határán szúr be, 's a' metszést köridomban a' csap körül viszi. — Ha a' mütét alatt vérzés áll be, ugy ez hideg vizzel könnyen csillapitathatik; ha azonban a' tülk- 's érhártya közé — a' rögtön félbe szakitott nyomás következtében — vér ömlik ki: ekkor az érhártya az idegrecével szörnyü fájdalmak alatt, mint egy vért

hányó hólyag, a' sebbe tolódik, 's azért azt el kell távolítani. A' szörnyü fájdalmakat vigyázó 's szapora mütevés, 's minden a' szemtekén történhető hasztalan vongálás elkerülése által kerüljük ki.

Utógyógymód. Mindjárt a' mütét után a' becsukott szem angoltapaszcsikkal beragasztatik; a' beteg ágyba fektetik, hol magát nyugton viselje, 's aztán hideg borogatmányok 's lobellenes élet-kormány rendeltetik. A' bekövetkező nagyobb lob esetében igen szigorú lobellenes gyógymód kezeltetik.

Kancsalság.

A' szemteke azon hibás állása, mellyben annak tengelye a' rendes irányzattól állandóan eltér, mindazáltal minden oldalra mozdítathatik.

A' baj különbféle fokára nézve, a' gyógyitásmódor különbözik: 1-ör etetés, 2-or sebészi mütét által; 's ez utolsó a) egy köthártyaredő-kimetszés, b) az összezsugorodott izom átmetszése által vitetik végbe. — Az első mükezelés a' kancsalság kisebb fokánál, szemlobokra nem hajlandó, lankadt életerejü, öreg 's sápadt köthártyáju egyéneknél van javallva; 's az által vitetik ki, ha az összezsugorodott izom átelleni szemszegletbe egy darab pokolkő ugy alkalmaztatik, hogy hatása elég mélyen történjék. Ollykor erre tüstént megszün a' kancsalság; de ha ez nem történnék, a' hideg borogatmányok által eszközlött gyuladás szünte után ezen etetés mindannyiszor ismételtetik, mig a' szem rendes irányzatát vissza nem nyeré. — A' kancsalság kisebb fokánál fiatal, izmos egyéneknél a' kötredő kimetszése előkelőséggel bir. Miután a' fej feszes állást nyert, 's a' szempillák egymástól eltávolitattak, egy csipesz segedelmével az átelleni szemszegletben egy redő képeztetik a' köthártyán,

's ez 2—3 vonalnyira az alatta fekvő sejtszövettel a' Daviel ollóval — domború lapját forditván a' szemteke felé — elválasztatik; a' csekély vérzés hideg szivacsok alkalmazatával lecsillapitatik, 's a' nem sokára bekövetkező csekély genyedés utján heg képződik, mellynek támadtával csak nyeri vissza a' szem rendes irányzatát; 's ha az nem történnék, a' mütét ismételtetik, ha a' heg többé nem vörös, puha 's engedékeny.

A' megrövidült, összezsugorult, vagy hibásan beigtatott izom átmetszése javallva van: 1-ör ha a' kancsalság olly nagy foku, hogy minden más kezelés mellett el nem töröltethetik. 2-or Ha a' müteendő köt-szarúhártya, lencse, üvegtest 's idegrece alkata olly, hogy semmi rosz következésektől félni sem lehet; 's végül 3-or az egyik szemteke izom bénulatnál; hol mindig az átelleni épen munkálódó izom metszetik át.

A' beteg ülő helyzetbe tétetik, szemével az ablak felé fordulva. Három segéd szükséges: egy a' fő 's felső-, egy másik az alsó szemhéj megfeszitésére; egy harmadik az eszközök kézbesitésére.

Müszerek: 2 szemhéjtartó, 2 feszitő-horogcsa, 1 Daviel ollója 's 1 tompa horog az izom előhuzására 's hideg viz.

E' mütét mintájául szolgáljon a' belső egyenes szemizom átmetszése. Miután a' fő 's szemhéjak megfeszitettek, a' köthártyába közel az izom beigtatási pontjához a' horogcsa beakasztatik, 's a' felső szemhéjt tartó segéd bal kezébe adatik, ki enyhe huzással a' szemet előfelé huzza, 's mozgásait megakadályozza; 's most a' köthártyába másodszor ugyanazon helyen, — de még is úgy, hogy a' két beakasztási pont között 1—2 vonalnyi tér maradjon — beakasztatik a' horogcsa, 's ezt a' mütő baljával belfelé vonja; igy egy kötredő képződik, melly, valamint az alatta fek-

vő sejtszövet is, a' domború részszel a' szemtekéhez forditott ollóval átmetszetik, most a' becsukott olló a' seben át az izom 's szemteke közé vezettetik — a' sejtszövet elroncsolása, 's az igy könnyüleg történhető isméti összenövés meggátlása végett — erre a' tompa horog vitetik be, a' sejtszövettől felszabaditott izom megfogatik, előre huzatik, 's ina a' tülkhártyához közel átmetszetik. Ha a' szem rendes irányzatába most vissza nem jönne, a' tompa horog ujra bevitetik, hogy igy a' még tán át nem metszett rostok megfogassanak 's átmetéltethessenek.

Az izomhas átmetszése hasonlókép történik, csak hogy itt az ollót a' horog háta megett szükség annak átvághatása végett bevinni.

A' két horgacs általi redő-képzésnél nagyobb előkelőséggel bir a' csipeszszeli redőképzés, mivel igy minden vongálás elkerültetik. Idősb önhatárzott egyéneknél, kik a' szemet kifelé fordithatják 's ezen helyzetben nyugalmasan tartják, a' szemteke megfeszitése is szükségtelen.

Utógyógymód. Gyakori hideg vizzeli mosások; jeges vizbe mártott nyomfoltok alkalmazata; homályos szobábani nyugalom, 's lobellenes életkormány.

A' szemteke kiirtása.

Azon mütéti kezelés, melly által a' szemgödörből vagy az egész szemteke (teljes) vagy csupán egyes részei (részletes kiirtás) elmozditatnak.

A' teljes szemteke-kiirtás javallva van mindazon esetekben, hol a' szemteke elfajulása az élet veszélyeztetésével jár; következőleg: 1-ör a' szemráknál; 2-or kezdő velős taplónál; 3-or elterjedt rosznemü köthártya-elfajulásnál; 4-er a' teljes szarúcsap, érszem, 's az ezzel párosult fürtös-csap fenyegető rákfenés elfajulásánál; vagy ha e' két

utolsó esetben a' vérzés nem csillapitathatnék, 5-ör a' megpukkanáshoz közelitő, vagy megpukkant 's rákfenésen elfajult szemvizkórnál; 6-or ha a' szemet idegen, el nem távolítható testek elroncsolák, 's izgatások által lobos jelencteket feltételeznének; 7-er a' vissza nem pótolható 's csontzuzással párosult szemsértéseknél; 8-or a' feltételezetlenül, szemkiirtás nélkül nem kezelhető, kiirtandó rosznemü szemgödör-dagoknál; 9-er a' rosznemü bibircs szapora terjedésénél; 10-er a' szemgödörbe terült szemhéjráknál.

A' mütét méltánylata. A' szemirtás az okozott 's mindég hátramaradó ferdités miatt igen szomorú mütét, de a' fájdalmak 's a' szemnek nemesb életmüvekkeli kapcsolata miatt igen veszélyes is; 's habár a' sértő behatás nem igen nagy is, az eredmény biztossággal előre meg nem határoztathatik. Korcsvegyes egyénekben alkalmazott mütétek után az eredményt soha sem lehet kedvezőnek várni.

Müszerek: 1 hegyes egyenes késcse, Ludwig nagy ollója, tők 's fonalak, horog 's fecskendő, tépet, angoltapaszcsikok, hideg viz 's elővigyázatúl két tompa horog. — Három segéd szükséges: az első tartja a' főt 's a' felső-, a' második az alsó szemhéjat; a' harmadik a' mütét helyére hideg vizet fecskendez.

A' beteg egy széken ül egyenest, arczával az ablak felé; ha gyermek a' beteg, ugy ruhába tekertetik 's az asztalra tétetik.

Mütét. Miután a' müteendő czélszerü helyezést nyert, az egyik segéd a' főt megtámasztotta, 's a' felső szemhéjt — egy a' pillaporc háta megett áthuzott fonal segedelmével — fölfelé huzta volna; a' mütő egy horog által a' szemtekét fölfelé huzza, 's a' késcsét az alsó szemhéj fölött, egy keveset aláfelé tartott éllel, a' bal szemen a' bel-, a' jobbon a' külszemszegletnél a' szemgödör 's teke között a' szem lágy részeibe bémeriti, a' szemtekének megfelelőleg

— félivben — egész a' másik szemszegletig viszi; mi által a' szemteke alsó szemhéjjali egybeköttetést, 's az alsó haránt szemizom inát feloldja. Erre a' mütő a' szemtekét még inkább fölfelé vonja, Ludwig ollóját a' sebbe viszi, 's 4—5 vágással először a' látideget, azután az ütért 's a' sejtszövetet elválasztja; most a' szemtekét előre huzza, 's egy a' késcsével intézett vágással a' felső szemhéjtől eloldja. A' vérzés jobbadán nem nagy, 's a' hideg vizzeli befecskendezések elegendők azt csillapitani. Erre a' mütő olajba mártott ujjával a' szemgödröt megvizsgálja; 's minden hátramaradt elfajultat eltávolít. Most a' becsukott szemhéjnyilást angoltapaszcsikokkal beragasztja, 's szüntelen hideg borogatmányokat alkalmaztat. A' tépetteli kitömés nem minden esetben szükséges, mivel a' szemgödörben történő vérhegedmény itt a' legjobb vérzést csillapitó szer. A' mütét előtt a' szemhéjak külső ereszét ½ — 1 hüvelyknyire bemetszeni csupán akkor szükséges, ha az által a' szemteke nagysága miatt a' mütéten könnyíthetni. Előóvásként a' tompa horgokat is ajánlhatom elkésziteni azon esetre, ha a' behuzott fonal nem volna elegendő a' szemhéj megfeszítésére. Ha a' szemhéjak is szenvedelembe vonattak, együtti eltávolitásuk van javallva; 's egy az egész bántalmazottat körülvevő metszés vitetik a' külső, vagy belső szemhéjeresztől a' szemgödör szélén a' szemhéjakon át, ezek a' csonttól elválasztatnak, 's az egész szemirtás végbevitetik. Ha a' köthártya csupán részletesen van elfajulva, a' kiirtás előtt készitessék ki a' beteges köthártya az egésséges szemtakaróktól. A' szemteke kiirtása után egyszersmind a' könymirigy is eltávolittatik, mivel már többnyire el van fajulva, 's ezen haszon nélküli életmü jelenléte csupán káros lehet.

Utógyógymód. Nagy vérzésnél tömessék ki a' szemgödör tépettel, 's alkalmaztassék enyhén nyomó kötés;

egyébként csupa nyugalom, lobellenes életkormány, 's hideg borogatmányok. Beálló genyedésnél a' geny szabad kifolyása eszközöltessék, 's a' kötés gyakran változtattassék; a' bujálkodó szemcsésedés pokolköveli érintések által gátoltassék.

A' szemteke részletes kiirtása által vagy az egész szarúhártya, vagy egyszersmind a' szivárvány-hártya, sugárnyujtványok, és a' tülkhártya egy része távolittatik el. — E' mütét javallva van: 1-ör a' szemvizkór nagyobb fokánál; 2-or részletes 's teljes szarúcsapnál; 3-or a' rosznemü szemröpnél, szarúposztónál 's köthuscsánál. Ezen mütétet ugy kezeljük, mint a' szarúcsap eltávolitását.

Utógyógymód. A' szem angol-tapaszcsikkal beragasztatik; ágybani nyugalom, hideg borogatmányok 's szigorú lobellenes életrend.

Szemszörfordulat, 's szemszörkalász.

A' pillaszőrök befelé fordulása a' szemhéjszél rendes helyzeténél szemszőrfordulatnak — a' szemhéj belső szélén kinőtt szőrrend, ugy hogy a' szemtekével érintésbe jő, szemszőrkalásznak neveztetik.

Mindkettő szem-, kivált Meibom mirigy-gyuladás után támad, 's ez utolsó csupán gindár küllemü 's bujálkodó hajnövésü egyéneknél jő elő.

A' gyógyitás palástoló 's gyökeres; az első ott javaltatik, hol kevés betüremlő szőr van jelen, 's az által vitetik végbe, hogy a' szemszőr-csipeszszel a' pillaszőröket gyökerökhöz közel megfogjuk, — hogy el ne szakadjanak — 's azokat egyirántos huzással kivonjuk; 's e' kezelést mindannyiszor ismételjük, mig végre többé ki nem nőnek; mi által e' palástoló gyógymód gyökeressé válik.

Hol ezen mükezelés nem elégséges, a' pillaszőrök' gyökerei kiirtása javalltatik.

Müszerek: 1 egy kevéssé domború szarulemez, 1 késcse 's csipesz.

A' mütét következöleg vitetik végbe: a' szarúlemezt a' szemhéj alá toljuk, 's a' késcsével a' szemhéjszéltől egy vonalnyira a' bőrt balról jobb felé bemetszük egész a' pillaporcig, melly metszés kül- 's belről bolthajtásként végződik a' szemhéj szélén, 's a' könypontokat meg nem sérti; most a' csipesszel a' körülirt karélyt megfogjuk, 's a' pillaporctól óvatos metszésekkel, vagy Daviel ollójával ugy választjuk el, hogy a' pillaszőrök mind eltávolitattak légyen, 's a' pillaporc a' belső szemhéjszéllel együtt sértetlen visszamaradjon. A' hátramaradt szőrgyökerek, mellyek a' fekete pontok által ösmertetnek meg, pokolkővel roncsoltatnak el.

Az egész szemhéjszélt a' pillaporccal egyetemben csupán akkor szabad kiirtani, ha a' pillaporc maga feltételezné a' szemszőrfordulatot, következöleg minden más szerelés által a' baj el nem távolitathatik, 's a' szemet teljes elroncsolással fenyegeti.

Az utógyógymód: hideg borogatmányok, lobellenes szerelés.

A' kiszegély.

Azon kórosan elváltozott helyzete a' szemhéjaknak, hol mind a' két, vagy egyik szemhéj ollynemüleg fordul ki, hogy köthártyájuk látszóvá lesz, 's a' pillaszőr a' szemtekétől el van fordítva. Ha az igy képzett eltorzitás olly nagy, hogy a' szemhéjak rése be nem csukathatik, ezen állapotot nyulszemnek nevezzük.

Az okokra nézve, mik e' bajt feltételezik: 1-ör a' szemhéj-kültakarók megrövidülése; 2-or a' köthártya elfajulása; 3-or a' külszemszeglet elválása; 4-er a' pillaszél életmüvezeti elváltozásai; 5-ör a' szemzárizom félbesza-

kasztott müködése; 6-or dülszem, vagy a' szemgödörben előjövő dagok által előhozatott kiszegélyt különböztetünk meg.

A' kiszegély gyógyitása mindég annak legközelebbi oka szerint irányoztatik, 's vagy külszerek alkalmazatában, vagy mütevésben áll.

Az első esetben a' kiszegély kis fokánál nem ritkán sikerül lágyitó borogatmányok, olajos 's zsíros bedörgölések által a' külbőrt engedékenyebbé tenni, és az ujjakkali hosszabb ideig folytatott nyujtás, 's a' kerseztbe alkalmazott ragtapaszcsikokkali természetes helyzetbeni feszes tartás által a' torzulást elmellőzni.

A' kiszegély nagyobb fokánál (Chelius szerint) következő mütét van javallva: A' szemhéj egész területében közel a' pillaszélhez a' bőr, 's alatta fekvő sejtszövetben egy metszést viszünk, a' sejtszövetet a' sebszélektől annyira elválasztjuk, hogy a' szemhéj kényelmesen természetes helyzetébe vitethetik vissza; erre a' szemzárizom rostjai egynehány függőleges, a' küleresz egyetlen egy vonalnyi hosszú harántmetszés által feloldatnak; most a' pillaszél közelében görbe tők által két fonálcsokor alkalmaztatik a' kültakarókra, mellyek az alsó szemhéj-kiszegély mütéténél a' homlokhoz, a' felsőénél az arczhoz erősitetnek meg; 's a' sebrés viaszattal bekent tépettel fedetik be. — Ha a' takarók meghosszabbulását 's a' pillaszél megrövidülését akarjuk elérni, Jaeger szerint következőleg müteszünk: Egy fonállal az ép szemen megmérjük a' pillaszél hosszát, 's az ez, 's beteges szem pillaszél hossza közötti különbség határozza meg az eltávolitandó pillaszél hosszbeli mennyiségét; mi végett egy csipeszszel előfelé huzzuk a' megkurtitandó pillát; e', 's a' szemteke között a' domború késcsével egy egész a' köthártyán átható metszést viszünk az egyik

szemszeglettől a' másikig; 's a' pillaszélből az eltávolitandó különzési darabcsát az ollóval kivágjuk. Mire a' felső sebszélt csipeszszel megfogjuk, 's a' késsel a' szemcsukizom 's homlokcsontközti minden kóros egybefüggést feloldjuk; 's most a' pillaszélbeni függőleges sebrés két, 's a' harántos több csomós varattal egyitetik.

Az utógyógymódot az előadódó körülményekhez szükség szabni; 5—6 napon a' varrányokat elmozditjuk.

A' pillák tökéletes elroncsolásánál a' bőrátültetés van javallva. Ez pedig következőleg történik: A' beteges szemhéj egészen eltávolitatván, e' mükezeléssel egyszersmind egy háromszegü sebfelület képeztetik, mellynek alapja a' szem, — hegye pedig a' homlok vagy pof felé néz; erre a' külszemszeglettől a' halántékfelé egy vizirányos 's az előbb készitett sebfelület alapi átmérőjénél valamivel hosszabb metszés vitetik; e' metszés végpontjától egy másik alá- vagy felfelé, valamint az alsó, vagy felső szemhéj képzése intéztetik; ekként az átültetendő bőrkarélynak csüllő alakot kölcsönzünk; most a' bőrkarély az alatta fekvő sejtszövettől elválasztatik, 's a' szem belszeglete felé annyira tolatik, mig a' hiányzó szemhéj helyét befogja; erre az orrfelé néző szélét az ott lévő sebszéllel, ugy szinte a' szemhéjszélt képző szélét a' tán hátramaradt egésséges köthártyával elegendő csomós varatok által együtjük; a' halántéktáji sebre tépet, a' szemhéjképző karélyra pedig hideg borogatmányok alkalmaztatnak.

2-ik alak. Ha itt a' kiszegély hevenyen lép fel, ugy a' pillaszélt a' mindkét kéz hüvely- 's mutatóujjaival megfogjuk, a' felső szemhéjt le- 's kifelé 's az alsót fel- 's kifelé huzzuk, a' helyzetére nézve kórosan elváltozott köthártyát mutató-ujjunk hegyével befelé kéntetjük, 's a' hüvelylyel a' pillaporcot befelé hajtjuk. Ha azonban a' kiszegély a' köthártya idült elfajulásának következménye: a' kór kisebb fo-

kánál szemkő, kénsavas horgag, mákony festvény, kénsavas rézag alkalmaztatik, egyszersmind a' köthártyát bemetélgetvén. Ha ezek siker nélkül alkalmaztatnának, a' pokolkőveli etetések, vagy izzóvas alkalmaztassanak. — A' kiszegély nagyobb fokánál, hol a' köthártya kemény 's szemcsés alakot öltött magára, a' bujálkodást csipeszszel megfogjuk, 's Cooper ollójával kimetszük. Ha a' szemhéjakon előjövőtömlős dagok okozzák a' kiszegélyt, ezek a' szokványos sebészi kezelés által távolitatnak el.

3-ik Alak. Itt a' Waltherféle műbánás van javallva. A' pillaszőrök olly nagy területben, millyben a' pillasebzést szándékoljuk, eltávolitatnak; a' pilla azon helyen erősen megfogatik, hol a' metszés kezdődjék, 's a' pillaszél egy huzással egész a' külszemszegleten túl elválasztatik, 's az igy támadt háromszegü sebrés pontosan egyitetik.

4-ik Alak. Ha a' kiszegély a' pilla hibásan képzett hegjegyei által feltételeztetik, a' hibásan történt heghely kimetszetik.— Meghosszabbult pillaporcnál Adams után egy háromszegü darab, mellynek alapja a' pillaszél felé van forditva, metszetik ki éles ollóval a' kül szemszeglethez közel; 's a' sebszélek a' pillaporc 's köthártyán keresztül szorosan egyitetnek.

5-ik Alak. Ha a' kiszegély a' szemcsukizom görcsös állapota következménye, görcselleniesen szereltessék. Ha valódi 's állandó összehuzódásba ment által ezen állapot, vágassanak át az izomrostok a' kül szemszegletnél függőleges irányban. A' csukizom elgindárulásánál, melly állapot csupán az alsó pillán hozhat kiszegélyt elő, serkentő szemvizeket, 's a' köthártyára mákony alkalmazatát ajánljuk. Ha e' szerelés nem elégséges, a' szemhéj közepében 4—5 vonalnyi a' szemgödörszélnek megfelelő metszés tétetik; az igy képzett karély annyira lekészitetik, a' mennyivel a' köthártyát hosszúnak hisszük, 's ekkor a' sebrésen

csipeszszel keresztülvont köthártya-karélyt ollóval lemetszük. Erre a' köthártya felső sebszéle a' bőr felső sebszélével, az alsó az alsóval, 's az egész sebrés csomós varattal egyeztetik.

6-ik Alak. Itt a' kiszegély csupán kórjelként lép fel, 's csupán akkor válik szerelés tárgyává, ha az elmellőzött okozat után is visszamarad.

Beszegély.

Azon kóros helyzete a' szempillának, mellyben a' kül pillaszél a' szemteke felé van forditva, vagy maga a' külbőr a' szemtekével érintkezésbe jő.

E' baj alkalmi okai épen azok, mellyek a' kiszegélyt feltételezik.

Gyógyitások etetés, vagy bőrkarély kimetszés által vitetik végbe. Az etetés a' beszegély kisebb fokánál következőkép történik: egy tömény kénsavba mártott fapecek — miután a' szemrés tépettel kitömetett — a' beszegült pillaszéltől 1—2 vonalnyira az egyik szemszeglettől a' másikhoz vonatik, 's ez mindaddig ismételtetik, mig vagy a' szemhéj rendes helyzetét visszanyeré, vagy ebbe tetemes barázda pörzsöltetett. Ha a' pörzspörk leválta után a' beszegély még mindég jelen van, az etetés ismételtetik.

A' bőrkarély-kimetszés javalltatik, ha a' bőr nagyobb petyhüdtségénél az etetés általi megröviditès kivihetlen: a' csipeszszel olly nagy bőrredő fogatik meg, hogy a' szemhéj természetes helyzetét tökéletesen visszanyerje, 's a' sebszélek egyitése után egy kis kiszegély maradjon vissza (mivel a' bőr későbben még mindig engedni fog), e' redő a' hajtott ollóval egész hosszában lemetszetik, ugy, hogy az eltávolitott bőrrész tojásdad idomú legyen, 's a' pillaszélhez közelebb fekvő sebszél ettől két vonalnyi távol-

ságba essék; lecsillapitott vérzés után a' sebszélek csomós varattal egyeztetnek, hogy tehát lehetőleg az első hegedés utján történjék a' sebgyógyulás: 30 óra mulva a' varatok eltávolitathatnak.

Az egyszersmindi csukizom megrövidülésénél ennek rostjai haránt metszések által vágassanak át.

A' pillaköthártya hegeitől feltételezett beszegélynél is szükség egy bőrredőt kimetszeni, mi által a' köthártya zsugorodásával mintegy ellenerőt eszközlünk. Ha ez, a' pilla tetemes megrövidülése miatt, kivihetlen: a' szemteke izgatása elkerülése miatt szükség a' pillaszél kiirtását kezelnünk. — A' szemcsukizom göresös összehúzódásából eredt beszegélyt göreselleni szereléssel szükség megtámadnunk. — A' pillapore összezsugorodásától támadt beszegély mütéte következőkben áll: a' késcse, vagy ollóval a' pillaszél mindkét szemszegletnél függőlegesen bemetszetik, 's a' bemetszés közötti része a' szélén áthúzott fonal segedelmével az arcához, vagy homlokhoz erősitetik meg; melly a' sebszélek tökéletes összehegedéseig természetes helyzetökben tartja a' pillákat. Vagy e' két függőleges metszésen kivül a' pillaköthártyán egy vizirányost is vihetünk, 's ehhez egy bőrredő kimetszését is — mint feljebb leirók — csatolhatjuk.

Az utógyógymód lobellenes.

A' könytömlő mütéte annak vizkórában.

E' baj a' könytömlőben összegyülemlett nyák által képzett dag, melly nyomás alatt nem kisebbűl. Oka többnyire előjárt könytömlőlob.

Javallva van e' mütét, hol a' könypontok 's csatornák ép állapotban vannak, 's a' könytömlő vizkóra az orrmenet járhatlanságától függ. Ennek kipuhatolására szükség a' tömlőt a' gerélylyel elég mélyen beszúrni, a' sebet tágitani, a'

nyákot langy vizzel, vagy ha szívós, csipeszszel kiüriteni. Másnap a' bel szemszegletbe Sydenham híg mákonya csepegtetik; ha az a' könytömlő sebében feltűnik, a' feljebb említett életművek egésséges állapotban vannak; ha nem, ezeket Anel kutasza által szükség megvizsgálni. Ha illy puhatolás által kiviláglik, hogy ezek összenőttek, nincs többé remény a' könytömlő vizkórát meggyógyíthatni. Ekkor tehát a' tömlőt szükség pokolkővel elroncsolni, visszamaradván az örökké tartó könyhullás; ha pedig az tűnik ki, hogy a' könypontok 's csatornák ép állapotban vannak, 's csupán az orrmenet van benőve, vagy megszükülve, akkor a' mütét következőleg alkalmaztatik:

Műszerek: különbféle vastag ezüst kutaszok, a' könytömlőmetszőgerely, Anel fecskendője, E, A, D húrok, csipesz, tépet 's ragtapasz.

A' beteg helyzete ollyan, mint hályogmütétnél. Előbb szükség az orrjárat nyilatát erőmüvileg kitágitani kutaszok által, mellyek felső végöknél a' homlokhoz köttetnek, 's mindaddig benne hagyatnak, mig az orrjáratban szabadon mozgathatnak; előbb vékony, később vastagabb kutaszok használtatnak. Midőn az orrmenet eléggé kitágult, némellyek szerint arany, ezüst, vagy ólom cső rakatik bele, 's a' seb behegedésnek hagyatik át. — Ezen gyógyulás gyakran nem állandó, azért mások következő a' húrokkali gyógymódnak adnak előkelőséget. Miután a' csontkutasz az orrmenetben szabadon mozgattathatik, az E húr 4—5 hüvelynyi hosszú darabja kibontatik, 's előbb a' szájban megpuhitatván, az orrjáraton keresztül az orrüregbe bocsájtatik; innen a' beteg néhány óra mulva erőszakosan hajtván becsukott szájjal orrán át a' levegőt, a' húr végét az orrüregből kifujja, vagy innét csipeszszel kiveszi. A' húr kifüggő része az orrcimpa mellett ragtapaszszal megerősitetik, felső része pedig alkalmas kötővel a' homlokhoz köttetik. A' könytömlő sebébe a'

húr mellé tépet rakatik, 's ez ragtapaszszal leragasztatik. Másnap a' könytömlőt szemkő-olvadék, ólomecet 's Sydenham híg mákonya keverékével Anel fecskendője által kitisztitván, a' húrtekercsből új rész bontatik ki, 's híg mákonynyal bekenetvén, az orrjáratba huzatik; fölösleges része pedig elmetszetik. A' többi ugy történik, mint fönebb. — Ha elfogyasztatván az E húr, a' kémlő befecskendések 10 nap alatt az orrjáraton keresztül szabadon folynak; a' seb behegesztése után kell látni. Ha pedig a' folyadék csupán cseppenként foly le, az A húr alkalmaztatik; ennek elfogyasztása után a' kémlő fecskendések 14 napig folytattatnak, 's ha e' húr elfogyasztása után sem történik rendesen a' lefolyás, a' D húr alkalmaztassék, 's e' mellett fehér vagy vörös levált higany írral bekent kérők tolatnak be, — a' befecskendésekhez pedig rágó-higany olvadék Sydenham híg mákonyával adatik. E' húr alkalmazata bevégezte után a' kémlő befecskendések 20 napig folytattatnak, 's ha ekkor a' folyadék még sem járja jól keresztül, a' húr alkalmazata ismételtessék, 's a' befecskendések hosszabb ideig történjenek.

Állandólag kitágítván az orrjáratot, hegesztessék a' seb be; ha azonban szélei kérgesek, előbb metéltessenek be. A' visszaesés meggátlásaúl Rosás szerént a' Scarpaféle ólomszeget lesz tanácsos 3—6 hónapig hordozni.

Az orrjárat átfurása, ha az összenövés kisebb terjedelmű, a' háromszegű, 's hegyén viaszszal ótt tő által vitetik végbe. Ha azonban ez nagyobb terjedelemben van összenőve, sem ennek erőszakos átfurását, sem a' könycsont furását nem ajánljuk, a' többnyire bekövetkező csontszú miatt. Illy esetben tehát a' könytömlő fönebb megírt módon roncsoltassék el.

Az utógyógymód: lobellenes életkormány, 's ha sipoly támad, az a' szokványos módon gyógyitassék.

THESES.

---

1. Prophylacticum variolarum optimum vaccinatio, et revaccinatio est.
2. Sententia Carmichaeli: tot dari contagia syphilitica, quot sunt formae ulceris syphilitici primarii, falsa est.
3. Methodus Gallica Strabismum operandi praeferenda est methodo Dieffenbachianae.
4. Extractio cataractae per Scleroticam rejicienda est.
5. Formatio pupillae in Sclerotica vel obscurata cornea effectu omni caret.
6. Non existit febris nervosa.
7. Essentia morbi Brightii non in degeneratis renibus, sed in crasi sanguinis alterata quaerenda.
8. Crepitatio vesicularis non est signum pathognomicum pneumoniae.
9. Venositas in Typho nonnisi secundarie evolvitur.
10. Blennorrhea et ulcus syphiliticum primarium per unum solum virus provocantur.
11. Sectio corneae deorsum directa, sectioni sursum directae praeferenda.
